

אם תזכיר

בית דין ישר

כ"ז

① תזכיר אם תזכיר

י. יב מה ה' אלקיך שואל מעמך

פירש ר' גפתלי מרופשיץ: "מה ה' אלקיך" - במה ה' הוא אלקיך? שאלה זאת הוא "שואל מעמך"...

יהודי אחר, שלמד בצעירותו בישיבת וולוז'ין, בא פעם לביקור אצל רבו הנצי"ב. שאלו הרב: נו, וואס מאכסט דו? (=מה אתה עושה? בידיש פירוש גס: מה שלומך?) השיב הלה: ב"ה הכל אצלי בסדר, הבריאות כשורה, ואף על הפרנסה אין מה להתלונן. המשיכו בשיחה, ושוב שאל הנצי"ב: נו, וואס מאכסט דו? אמר האורח: הרי כבר אמרתי לרבנו שהבריאות כשורה, ב"ה, וגם הפרנסה בסדר. אמר לו הנצי"ב: כן, אבל כל זה עושה הקב"ה, ואילו אני שואל מה אתה עושה, האם קובע אתה עיתים לתורה, האם עוסק אתה בגמילות חסדים?...

חשיבות המצוות ה"קלות"

והיה עקב השמיעון (יב)

אם המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון (יש"י)

1 | טבעו של האדם, שאינו נותן לבו למצוות הקלות והמנהגים הקטנים, אבל באמת דוקא הם אלו המעידים על הכרת האדם ואהבתו את בוראו, ונביא דוגמא למצוה קלה שאדם דש בעקביו, בדרך לשון נופל על לשון: סדר לבישת נעליים.

2) תזכיר

בשו"ע או"ח (סימן ב), בדיני לבישת בגדים, נפסק כך: "יגעול מנעל ימין תחילה ולא יקשרנו, ואח"כ יגעול של שמאל ויקשרנו, ויחזור ויקשור של ימין, כשחולץ מנעליו חולץ של שמאל תחילה".

והנה למי שחונך כך מילדותו או שהשתדל להתרגל בזה, הרי זה כבר אצלו כטבע שני, אבל למי שלא הורגל בזה, הדבר קשה עליו, מפני שאדם נועל מנעליו באופן אוטומטי ואינו נותן דעתו על מעשיו באותו רגע.

וודאי שאם היו מראים לו שבכל פעם שהוא נועל נעליו לא כמפורט בתורה, באותו רגע נפצע ילד יהודי רח"ל באיזה מקום, פשיטא ופשיטא שיותר מפעם אחת לא היינו צריכים להזהירו, אלא שנדמה לנו, גם אחרי שידועה ההלכה, שאין הענין חמור כל כך, הרי אין פה לא עבודה זרה, לא ג"ע ולא שפיכות דמים.

אבל צריך לדעת שזהו שקר! יש כאן מה שחמור משלשתן - זלזול בתורה ובמי שנתן את התורה, וכך אמרו חכמים: "אל תסתכל בגודל המצוה, אלא בגודל מי שצוה עליה", ואם הקב"ה הוא שציווה על זה - ודאי שיש בזה ענין גדול ועמוק עד אין חקר.

וכשמתבוננים רואים עד כמה דבר שנראה לנו קטן - באמת גדול הוא.

בבוקר אנו מברכים: "שעשה לי כל צרכי", ומודים לקב"ה על המנעלים. ולכאורה מה המיוחד בנעליים שצריך לברך עליהן?

אבל נתאר לנו אחד הנוסע באוטובוס לאיזו פגישה גורלית וחשובה, ובאמצע הדרך מוריד את הנעלים כדי להקל על רגליו. מה עושה איזה זד יהיר לץ שמו שיושב אחריו? לוקח בסתר נעל אחת וחורקה דרך החלון... סופו של דבר, מגיעים לתחנה שצריך לרדת, ומיודענו מחפש בקדחתנות את הנעל. הנהג ממהר ולוחץ, כעת כבר כל האנשים עוזרים בחיפוש, ובסופו של דבר הוא יורד מהאוטובוס בלי נעל.

2

יכולים אנו כבר לתאר לעצמנו את סוף הסיפור - כל הסיבובים עד שמגיע הביתה, כמה צער, כמה בושה... נו, האם באמת נעל היא דבר כזה קטן?!

2b

ואם הקב"ה נותן לנו נעליים, כמה חסד מונח בזה, ומה בסך הכל הוא מבקש מאתנו? - שניזכר אז במצוות תפילין, שכמו שאת התפילין קושרים בשמאל - כך המנעלים, והיינו, שכמו שצריכים לקשור ולהמליך את יחודו של הקב"ה על לבו ומוחו על ידי התפילין, כן צריך לקשור את זכרון הקב"ה בכל הליכותינו ובכל מעשיו שהוא עושה, בבחינת "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג.ו).

3

או אז, יתקיים בנו "מכף רגל עד ראש יש בו מתום", ונהיה כולנו קשורים אליו ודבוקים לקדושתו יתברך.

①

וכדין ס"ת דין לחות העדות אלא שכל ס"ת פרטי הוא והאדם נמשל לס"ת, והלוחות אחד היו והם כללות ישראל והאותיות שבלוחות כנגד כלל נשמת ישראל הם. ומשחטאו ישראל בעגל ועשו להם אלהי מסכה, פרתו האותיות מן הלוחות והלוחות איבדו את כל חיותן, כגוף בלי נשמה נשארו וכבדים היו מנשוא, וכמת שהנא כבד מן החי הנושא את עצמו (עין גיטין נ"ח ע"א שהמת כבד מן החי לנושאו).

(6) ס

וכך ישראל הכופר באלקיו ומתרחק מצור יעודו ופוגם בנשמה הקדושה שנפח ה' באפיו כגוף בלי נשמה הוא וככלי אין בו חפץ, למען ישמעו ויראו.

קבלת עול מלכות שמים לפני עול מצוות

(7) אלה הדברים

1 בפרשת השבוע אנו קוראים את פרשת "והיה את שמוע וגוי" (דברים יא, ג). בפרשה הקודמת היא פרשת ואתחנן קראנו את פרשת "ואהבת את ה' אלוהיך וגוי" המתחילה בפרשת "שמע" (דברים ו, ד) אומרת על כך הגמרא במסכת ברכות (דף יג, א): "אייר יהושע בן קרח, למה קדמה פרשת שמע לזהה אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואח"כ עול מצוות".

2 למה בעצם יש צורך לקבל קודם עול מלכות שמים ואח"כ עול מצוות.

הנה אומרת הגמרא במס' קידושין (דף ל, ב) "שמתם" סם תם, זכה - נעשית לו סם החיים, לא זכה - נעשית לו סם המוות. אותה תורה בדיוק לעתים היא סם חיים ולעתים היא חיו סם המוות. הא כיצד?!

הנה התורה מספרת בפרשת תולדות כשרבקה שולחת את יעקב בנה האהוב לקבל את הברכות מידי אביו יצחק נאמר שם כך: "ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות" אחו"ל: מה שחמד מנמרוד והרגו ונטלן, הה"ד (משלי יב) חמד רשע מצוד רעים. אשר אתה בבית, שבהן היה משמש את אביו. אמר רשב"ג, כל מי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששימש עשו את אביו. אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכין, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר: אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות, הה"ד אשר אתה בבית וכו".

הרי לנו איש כעשו שמבקש לקיים מצוות כיבוד אב בכל החידורים האפשריים, ולשם כך הוא מוכן להרוג את נמרוד כדי להשיג את בגדיו החמודות ולקיים בהם מצוות כיבוד אב. הוא הדוגמא למי שהתורה נעשית לו סם המוות.

2-1 משום כך קדמה פרשת שמע לזהה את שמוע, כדי שיקבל קודם עול מלכות שמים ואח"כ יקיים את המצוות, כי רק בדרך זו אדם יכול גם להגשים את מטרת קיום המצוה, ורק כך יוכל להתקדש בקיום המצוה, ורק כך התורה נעשית לו לסם החיים.

בזה נוכל לפרש את תחילתה של פרשת "ראה" - "ראה אנכי נתן לפניכם חיים ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלוהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ה' אלוהיכם וגו'". ויש להבין, מה ענין ברכה וקללה לשמירת מצוות ה' או חיו לאי שמירת מצוות ה', הרי מי ששומר מצוות ה' כבר הובטחו לו כמה הבטחות אם בעוה"ז או בעוה"ב, ומי שלא ישמר מצוות ה' גם אליו התייחסה התורה וקבעה מה דינו ומהו עונשו, ומהו ענין ברכה וקללה שבפרשת ראה.

אולם אפשר לומר שכונת התורה שבנדאי הוא מקיים את מצוות ה', אלא שיש אחד שמקיים מצוות ה' ואצלו זו "ברכה", ויש אחד שמקיים מצוות ה' ואצלו זו קללה, אצלו זה סם המוות. אם אדם מקיים את מצוות ה' כדי להתקדש ולהתעלות, זו ברכת ה' אשר היא תעשיר. אולם אם הוא מקיים מצוות שלא למטרתו וכמו עשו שהיה מוכן להרוג אדם כדי לקיים מצוות, הרי זו היא הקללה שטאמרה בפרשה.

1 שניהן שוין ורצין ועולין בכבש קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של הבירו נפל סבין ותקע לו בלבו עמר רבי צדוק על מעלות האולם ואמר ארזנו בית ישראל שזמנו הרי הוא אומר "כי ימצא חלל בארמה ויצאו וקנדו ושופטין אנו על מי להביא עגלה ערופה על העיר או על העורות געו כל העם בבכיה בא אביו של תינוק ומצאו כשרוא מפרפר אמר הרי הוא כפרחם ועדיין בני מפרפר ולא נמצאה סבין ללמדך עקשה עליהם מדרת כלים יותר משפחת דמים [ויכן הוא אומר "גם הם נקי שפך מעשה ה'רכה שאר] עד אשר מלא [את] ירושלים פה לפה רי..."

(8) אלה הדברים

(3)

ולמדוהם אחת הם צרכם לדבר עם צנחנך צניחך וכו', ליל אריכת הקרח צנחנך
 וצנחנך וגם הליל צנחנכם צניחכם וכו', ויל דהנה החורה הטוילת החינך על
 החנות טילמדו צניחם ויחנכם צנורה חנל לא די טיחו עשגיחי עליהם ללכת דרכי השם
 ועשו עממה מורא כמליה אצחם, כי זה אירי מועיל רק כיו טהאצות חנל צניחם חנל
 כסאיכס רוחים ועשיהם כסחם דרך או אחר אריכת ימיחם יעשו מה טלנחם חנך, לכך
 טחינך טידנרו טאצות על לנ צניחם דברים טעחקבלים על לנ וחקקו צחם חמנח ודעח
 טצניחיהם ירחו ונלצנח יצחו כי זה כל חחם לענד סי ולטעור ערטיה, וחו לעולם לא
 יכנה מדרך טחיים וישעור עליה סי ער חחיהם, וסי טאנר טהמניח חנך לנער עיפ דרכו
 גם כי חקן וכו' טהדריכחו צאופן זה טיה צנחם לנך גם כי חקן ולא יחח טחח טחנחך
 גיכ לא יקיר מנחח ח"כ ולמדוהם אח צניחם לדבר עם לא לנר כסאחח צניחך גם צלכחך
 דרך וטסנך ונקיחך חמיד ידנר צדצרי חרם ויהי עיפ ולצו להי חח טאנר טחח
 לענן יחח חח עיפ וחו צכו חחרי טיכו טילחם צאופן זה גם חחרי אחר טיענור וחכנו
 צעולם עיפ וטנרו דרך סי עשוח ללקח ומטפח, חחור לענן יכו ימיכס ויעי צניחם כ
 חנחח טן כעווחו חחלו לא חח ונר חחח חנל צעחינ וכלנו עורט ח' טווח לפני סי
 חחיו לענן יכו ימיכס ויעי צניחם טירכו ימי יחד חנ וכו' וקייל :

9

ניח
ספר

A LONG-TERM PERSPECTIVE

1 | Chinuch is a process which demands a long-term perspective. When a child is two or three years old, we must know and take into account that when he turns fourteen or fifteen he will be in a difficult stage. In order to pass through the fourteen-year-old stage peacefully, the child needs to have a warm bond with his parents. If parents are rough with their two-, three- or four-year old — if they discipline him harshly, hit him, and make demands beyond his ability — they destroy the warm relationship. Indeed, at such an early stage the

11 | problem in the relationship won't be obvious. The child still needs his parents; he loves his parents. But later, when the child is fourteen, the surprised parents come to me crying and exclaim, "I don't understand what's happened to my child. He doesn't speak with me at all.

16 | He tells me nothing. I have no idea what's going on with him." When the parents come and ask me what to do; I ask them: "Tell me, did you strike the child when he was three?" The father answers, "Of course, I had to educate him." Then I respond: "Now you are paying for the blows you gave him back then." The spankings and rough treatment ferment in the child's subconsciousness without even the child's awareness. The memories are hidden within his soul. But in adolescence the effects surface, and the parents see that they have destroyed their relationship with their child. For the parents this is terribly painful, and for the child it is terribly damaging.

26 | Early childhood education must have a long-term perspective. Parents must build such a warm relationship with their child that the relationship will survive and assist the child even during the difficult period of adolescence.

31 | Sometimes it appears that we get better results with harsh approaches. However, "Ha-chacham einav b'roshto — The wise man looks ahead!" Parents who know the secret of chinuch and the importance of a long-term perspective are very careful in the early years not just to focus on immediate results. It's very common that the child won't listen to me, and I give him a few slaps, and instantly he listens. I proudly think, "Ah, I know how to influence my child." However, this is a very premature

10
 לניח
 ימי
 חח
 חח
 חח

(4)

(11) pc

celebration. Parents will pay for such reactions when the child reaches age fourteen or fifteen, and then it will be very difficult to repair the damage.

התורה - נשמת חיינו

ולמדתם אתם... למען ירבו ימיכם (יא, יט-כא)

1 התורה הקדושה היא נשמת החיים של עם ישראל ממש. כשאנו אומרים "כי הם חיינו ואורך ימינו" אין זו אמירה של התלהבות, אלא כפשוטו ממש - התורה, ורק התורה, היא החיים של כל אחד ואחד, החיים של עם ישראל בפרט והחיים של העולם בכלל.

(12) שכתב פיעה

6 לא כל אחד שהולך, יושב, אוכל או רוקד, הוא בגדר 'חי'. לדוגמא - "רשעים בחייהן קרויין מתים" (ברכות י"ג). כמו זנב של לטאה שנחתך, שאף שהוא מפרנס מצד לצד ברור שאין כאן כל חיות - כך חיים ללא תורה אינם חיים כלל. המושג הנכון של אדם חי הוא רק זה שהתורה הקדושה היא נשמת חיינו!

אמנם, ישנן מדרגות זו למעלה מזו במושג 'חיים'. הקדמונים קראו לכך - נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. הכוונה בזה היא שיש חיים ויש תוספת חיים, וההבדל בין דרגה אחת של חיים לדרגה שמעליה, הוא כמו ההבדל בין מיתה לחיים.

6 כעין מה שכתב הגר"א ז"ל, שחורבן בית המקדש היה מוות לעם ישראל (ראה ביאורי לשיעה א, ז). ואף שעם ישראל ממשיך לכאורה לחיות, לעומת המצב שהיינו לפני החורבן אנו כיום רק בגדר של זנב לטאה שנחתך ממנה ומפרנס, שבעצם אין בו חיות. כך הוא ההבדל בין תלמיד חכם למי שאינו תלמיד חכם - הבדל בין מוות לחיים. וההבדל בין ת"ח לת"ח יתיר גדול הוא שוב עוד תוספת של חיים.

בדורות קודמים קראו למי שידע ארבעה סדרים 'חכם', מי שידע חמישה סדרים קראו לו 'דב', ומי שידע ששה סדרים קראו לו 'גאון' [גאון] בגימטריא ששים - מי שידע ששים מסכתות נקרא גאון. זה הופך ומשנה את כל המציאות - כי חכם אינו רב, ורב אינו גאון. המרחק ביניהם הוא כמו מרחק של חיים ומוות!

21 וכיוון שכל חלק וחלק מהתורה מכון לחלק אחד של חיים, א"כ כל מסכת נוספת שלומדים מוסיפה עוד חלק של חיים לאדם הלומד.

הלומד ומסיים מסכת ברכות - חיינו הם חיים אחרים לגמרי! עד כדי כך - שהחיים שהוא חי קודם לכן נחשבים כמפרנס לעומת חיינו עכשיו! החיים של יהודי שלמד מסכת ברכות וקם בבוקר ומברך "ברוך... אשר קדשנו במצוותיו... על נטילת ידים" - יש בהם 18 את המושג האמיתי של חיים!

מי שלמד מסכת שבת, כבר נודעו דברי רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו יערות דבש (הובאו במשנ"ב בהקדמתו לח"ו): "כי אי אפשר כלל במציאות שינצל מאיסור שבת אם לא ילמוד כל הדינים על בורים היטב היטב" - אלו חיים אחרים לגמרי!

3 מי שסיים מסכת פסחים - חג הפסח אצלו הוא חג אחר לגמרי! המעלות שאדם מקבל מהחג הנפלא הזה הן נפלאות לעומת מה שהיה מקבל אם לא היה לומד את המסכת.

וכן המסכתות של שאר המועדים - ראש השנה, יומא, סוכה, ביצה (שהיא 'מסכת יו"ט"), מגילה וחגיגה. בספרים מבואר שהאור הגנוז שהיה ביום הראשון לבריאת העולם טמון במועדים, ובכל יו"ט יוצא האור הגנוז הזה ויהודי נהנה ממנו. אך כמובן שכל יהודי 3 נהנה מאותו אור רק באותה מידה שהוא קשור לאותו אור, וככל שהוא לומד את המסכת הקשורה לאותו חג כך הוא קשור לחג ומקבל את האור הגנוז בו.

וכך הוא בכל המסכתות; "האי מאן דבעי למהוי חסידיא לקיים מילי דנזיקין" (ב"ק י"א) - בכל מסכת של סדר נזיקין יש את התוספת-חיים והמעלה הגדולה של "חסידות". קדושה - יש בסדר קדשים, טהרה - בסדר טהרות.

4 זוהי השמחה הגדולה בשעה שמסיימים מסכת - על האחיזה הנוספת של חיים שיש לנו! עד כדי כך שחיינו הקודמים הם כאין וכאפס לעומת חיינו עכשיו! וכשאנו מסיימים את המסכת אנו מביטחים שלא לעזובה - כי הדבר נוגע לציפור נפשנו, זה עצם החיים שלנו ממש!

(5)